

“Du ser det ikke før du tror det”

Plan for utviklings- og forskningsprosjekt for pedagogisk personale i barnehagen

---

(2012-2017)

Revidert 15.11.11

Innholdsfortegnelse

Innhold

1	Bakgrunn	3
2	Innhold, mål og samarbeidspartnere	7
2.1	Innhold	7
2.2	Faglig innhold i utviklingsprosjektet:	9
2.3	Mål for prosjektet	12
2.3.1	Delmål 1:	12
2.3.2	Delmål 2:	13
2.3.3	Delmål 3:	13
2.4	Samarbeid med Regionsenter for barn og unges psykiske helse i Midt Norge (RBUP)	14
3	Prosjektorganisering	15
4	Økonomi	16
5	Fremdriftsplan	17
6	Litteraturliste	19
7	Veien videre	20
8	Forpliktelser	23

1 Bakgrunn

Sentrale føringer

Fra regjeringen og ulike departement blir det satt fokus på forebygging og tidlig innsats gjennom Stortingsmeldinger, Norges offentlige utredninger (NOU), ulike veiledere og utvalgsmeldinger. *Regjeringens strategi for forebygging 2009 – Fellesskap – trygghet – utjevning* er et eksempel på dette. Dokumentet fremhever det særskilte ansvaret som barnehage, skole, helsestasjon, skolehelsetjeneste og barnevern har for å oppdage risikofaktorer på et tidlig tidspunkt og iverksette hjelpetiltak som er tilpasset den enkeltes behov. Veilederen *Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten* er også sentral i satsningen på forebyggende arbeid og tidlig innsats. Den skal være veiledende i forhold til barnehagens samarbeid med barneverntjenesten med formål om å bidra til at barn som lever under kritikkverdige forhold får nødvendig hjelp og omsorg så tidlig som mulig.

Satsning på tidlig innsats i Steinkjer kommune

Tidlig innsats og forebygging gjenspeiles også i Kommuneplanen til Steinkjer kommune (2010-2013):

“Steinkjer kommune skal være et godt, trygt og stimulerende sted å vokse opp i og leve i. Kommunens innsats ovenfor barn og unge skal være basert på helhetlig tenkning med sterkt fokus på familiens situasjon og behov, og med koordinerte tiltakskjeder og forebyggende tiltak for de som trenger det. Forebygging skal være gjennomgående i tjenester rettet mot mennesker og fysisk miljø.” (s. 9. Kommuneplan for Steinkjer 2010 – 2013).

Steinkjer kommune har de siste 5 årene hatt en betydelig satsning på tidlig innsats og forebygging overfor barn og unge. Fokus og innsats har i stor grad vært rettet mot de yngste barna, barn i førskolealder.

Steinkjer Familiesenter ble opprettet i 2004. Familiesenteret kan bistå med råd og veiledning til foreldre som har barn i alderen 0 - 6 år. I Familiesenteret er personalgruppen tverrfaglig sammensatt. Det er ansatt både helsesøster, ergoterapeut, fysioterapeut, barnevernspedagog, spesialpedagog/førskolelærer og ped. psyk rådgiver i Familiesenteret. Familiesenteret har 3,1 årsverk.

Steinkjer kommune er en av 26 modellkommuner. Modellkommuneforsøket er en satsning initiert av Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Dette er ett av flere tiltak i regjeringens satsning (2007- 2014) for å sikre langsiktig og systematisk oppfølging av barn av psykisk syke, barn av rusmisbrukende og barn som lever med vold i nære relasjoner. Steinkjer kommune har blitt enda mer opptatt av å komme tidlig på banen, samhandle med andre hjelpetjenester, og sette et større og kraftigere fokus på rusproblematikk, psykisk helse og vold i nære relasjoner.

Oppvekstavdelingen opprettet i 2009 en egen stilling i 100 % som utviklingskoordinator for det forebyggende arbeidet på barnehagesiden. Avdelingen har også en 60 % tilsvarende stilling innenfor skolesiden.

Fokus for forebyggingsarbeidet på barnehagesiden har vært foreldresamarbeid, språk, lese- og skriveopplæring, adferd, minoritetspråklige barn og på det å sikre overganger som er kritiske i barns liv. For eksempel overgang fra hjemmet til barnehagen og fra barnehage til skole. Det har også vært avholdt en del kurs, temamøter, og generell kompetanseheving.

Mars 2010 vedtok kommunestyret i Steinkjer strategidokumentet "Forebyggende tiltak for utsatte barn og unge". I dette strategidokumentet blir det skissert flere satsningsområder som skal bidra til å sikre bedre tverrfaglig samarbeid og samhandling i det forebyggende arbeidet i Steinkjer kommune. Som en del av denne strategien opprettet kommunen to 100 % stillinger innenfor barneverntjenesten, forebyggende barnevern. Stillingene ble etter noen måneder redusert til 2 X 75 % på grunn av budsjettrevidering, og vil med stor sannsynlighet bli redusert ytterligere med 50 % i desember 2011.

I Strategidokumentet skisseres det en modell for samordning mellom de ulike tjenesteyterne som jobber innenfor samme aldersinndeling. Ut i fra denne strategien er det blitt bestemt at alle skoler og barnehager skal være tilknyttet Distriktsvise tverrfaglige team (DTT). Dette betyr at det skal være en kontaktperson i fra barneverntjenesten, helsestasjon og PPT som er knyttet til hver skole og barnehage. Disse personene utgjør sammen med skole eller barnehage et distriktsvis tverrfaglig team. Foreldre, helsestasjon eller skole/ barnehage kan melde opp saker til drøfting i DTT. Forebyggende barnevern har en koordinerende rolle i forhold til DTT.

Forebyggende barnevern og utviklingskoordinator forebygging barnehage, har hatt tverrfaglig samarbeid blant annet i forhold til å bidra til kompetanseheving for barnehagene når det gjelder tidlig identifisering av vansker hos barn 0 – 6 år. Det har vært fokus på teori i forhold til tilknytning, risiko – og beskyttelsesfaktorer for utvikling av psykososiale vansker. Det har blant annet utarbeidet en perm til alle barnehager med tittel "*Forebyggende arbeid med utsatte barn*". Her er det samlet teori og fagkunnskap om tema som blant annet viktige elementer i et utviklingsstøttende samspill, psykiske vansker hos sped- og småbarn, vold i nære relasjoner, barn av rusmiddelmissbrukere og barn av psykisk syke foreldre. Andre oppgaver det har vært samarbeidet om har vært utarbeidelse av samtykkeskjema til kontakt mellom barnehage og andre hjelpeinstanser, og tydeliggjøring/ konkretisering av beredskapsplaner og rutiner i barnehagen. Forebyggende barnevern og utviklingskoordinator barnehage har også samarbeidet om å lage ny mal for spørsmål og tema en skal ta opp i foreldresamtalen i barnehagen. Barnehagene er nå blitt pålagt å stille foreldrene spørsmål vedrørende vold, rus, seksuelle overgrep, psykisk helse og andre forhold som kan påvirke barnet.

Bakgrunnen for utviklings- og forskningsprosjektet

Gjennom dialog med de ansatte i barnehagene, og ved evaluering i forhold til bruk av nye spørsmål til foreldresamtalen, har barnehagene gitt tilbakemeldinger på at de har behov for videre kompetanseheving, veiledning og konkret handlingskompetanse i forhold til tidlig identifisering av psykososiale vansker hos barn. De ansatte ønsket mer kunnskap som kan bidra til at man i større grad klarer å identifisere og handle i forhold til bekymring for barns omsorgssituasjon. Trygghet rundt hvordan en går frem når en skal samtale med foresatte

omkring bekymring for et barn er også noe som er blitt etterspurt fra pedagogisk personell i barnehagene.

På bakgrunn av disse tydelige tilbakemeldingene fra barnehagene, samt Steinkjer kommunes satsing på tidlig innsats og sentrale statlige føringer har

Trude Austheim Christensen (Utviklingskoordinator forebygging barnehage)

Silje Lægran Jenssen (Forebyggende barnevern)

Liv Bente Lønnum (Forebyggende barnevern)

initiert utviklingsprosjektet "*Du ser det ikke før du tror det*".

2 Innhold, mål og samarbeidspartnere

2.1 Innhold

"Du ser det ikke før du tror det" er et utviklings- og forskningsprosjekt for pedagogisk personale barnehagene.

Utviklingsprosjektets struktur:

- Alle barnehagene (til sammen 34 kommunale, private og familiebarnehager) skal i løpet av en 5 årsperiode skal ha gjennomført utviklings- og forskningsprosjektet. Tilbudet vil også gis til Åpen barnehage.
- Barnehagene vil få tilbud om ett år med kursing og veiledning (år 1), og ett år med oppfølging (år 2).
- 3 halve kursdager i løpet av det første året. På kursdagene ønskes det at også styrer i barnehagene deltar. Faste veiledningsgrupper med 7 møter gjennom det første året for pedagogiske ledere.
- Refleksjon over egen praksis mellom veiledningene.
- Etter at barnehagene er ferdig med år 1, vil de få tilbud om gruppesamlinger 3 ganger påfølgende år for å holde kompetansen ved like, og implementering av ulike verktøy og metoder.

Forskningsprosjektets struktur

- Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP Midt) skal forskes på effekten av denne satsningen.
- Gjennom forskningen ønsker man blant annet å undersøke om systematisk kompetanseheving fører til mer "treffsikre" vurderinger.
- Alle foreldre med barn i barnehager i Steinkjer kommune vil bli bedt om å svare på spørreskjema ved oppstart av prosjektet, ca. januar/februar 2012. Foreldrene skal fylle ut to standardiserte skjema som heter CBCL og ASQ:SE (Ages & Stages Questionnaires: Sosial- Emotional).

- Pedagogiske ledere ved alle barnehagene i Steinkjer skal fylle ut to skjema ved oppstart av prosjektet. Skjemaene heter C-TRF (caregiver teacher report form) og ASQ:SE. De pedagogiske lederne vil også bli bedt om å gi noe bakgrunnsinformasjon, eks. om barnehagen har kontakt med eksterne instanser i forhold til barnet, eller om barnet får noen spesiell oppfølging eller tilrettelegging i barnehagen.
- Svarene fra foreldrene og de pedagogiske lederne vil utgjøre en baseline.
- Det finnes ikke norske normer på C-TRF. Det er derfor ønskelig å sammenligne skåringene på C-TRF med amerikanske normer for å kunne vurdere om det er behov for å bruke data samlet inn i denne studiens baseline som tilsvarende normer for norske førskolebarn.
- Det er 13 barnehager som starter opp i prosjektet i 2012. Foreldrene i disse 13 barnehagene vil bli bedt om å svare på de samme spørsmålsskjemaene to ganger til i prosjektperioden. En gang i 2013, og en gang i 2015.
- Pedagogiske ledere ved disse 13 barnehagene skal svare på spørreskjema på samme tidspunkt som foreldrene.
- Det er frivillig om foreldre ønsker å delta i forskningen. Besvarelsene vil være anonyme.
- Forskingen skal godkjennes av REK- regional etisk komité
- Etter prosjektperioden er ferdig vil forskningsresultatene bli publisert nasjonalt og internasjonalt.

2.2 Faglig innhold i utviklingsprosjektet:

<p>17.02.2012, kl. 08.30 – 15.30</p> <p>Fagdag/ planleggingsdag for alle barnehagene.</p> <p>Alle barnehager oppfordres til å delta!</p>	<p>Seksuelle overgrep.</p> <p>Foreleser:</p> <p>Margrete Wiede Aasland.</p>	<p>Barn i risiko (Kvello), kap. 10</p> <p>Veiledere:</p> <p>"Til barnets beste" og "Seksuelle overgrep mot barn".</p>
<p>1. Veiledningssamling</p>	<p>Konstituere veilednings – gruppa.</p> <p>Kontrakt for veiledning.</p> <p>Taushets - erklæring.</p> <p>Tema fra fagdag om seksuelle overgrep</p>	<p>Barn i risiko (Kvello), kap. 10</p> <p>Veiledere:</p> <p>"Til barnets beste" og "Seksuelle overgrep mot barn".</p>
<p>Kursdag</p>	<p>Tilknytning, emosjonelt tilgjengelige voksne</p> <p>Foreleser:</p> <p>Anne Synnøve Brenne (RBUP)</p>	<p>Barn i risiko (Kvello), kap. 3 og 4</p> <p>Circle of Security (COS). (Compendium)</p>
<p>2. Veiledningssamling</p>	<p>Observasjon</p> <p>"Et levende blikk"</p> <p>Foreleser/veileder:</p> <p>Anne Synnøve Brenne (RBUP)</p>	<p>Et levende blikk (Abrahamsen)</p> <p>Barn i risiko (Kvello), kap. 3 og 4</p> <p>Barnehagene får hjemmelekse: Gjennomfør en observasjon ihht. beskjeden gjest</p>
<p>3. Veiledningssamling</p>	<p>Hjemmelekse:</p> <p>Observasjon som beskjeden gjest.</p>	<p>"Et levende blikk" (Abrahamsen)</p>

<p>4. Veiledningssamling "Kursdag".</p>	<p>Barn av psykisk syke – med fokus på atferd som påvirker barnet. Eksternaliserte vs. introverte vansker.</p> <p>Foreleser: Kommunepsykolog Ole Audun Rostad</p>	<p>Barn i risiko (Kvello), kap. 8</p> <p>Veileder: "Til barnets beste".</p>
<p>Kursdag</p>	<p>Rus i familien/ foreldres rus – med fokus på atferd som påvirker barnet/ Hvordan påvirker dette barnet?</p> <p>Foreleser: Lars Ranheim (KORUS)</p>	<p>Barn i risiko (Kvello), kap. 11</p> <p>Veileder: "Fra bekymring til handling"</p>
<p>5. Veiledningssamling</p>	<p>Tema fra fagdag rus.</p> <p>"Den nødvendige samtalen"</p> <p>-Rollespill.</p>	<p>Barn i risiko (Kvello), kap. 11</p> <p>Hefte + DVD fra Borgestadklinikken</p> <p>Bhg. forbereder 1 case hver.</p> <p>Veileder: "Til barnets beste".</p>
<p>6. Veiledningssamling</p>	<p>Interne system og rutiner i barnehagen ved bekymring. Hva finnes av rutiner, hva må utvikles?</p>	<p>Barnehagens egne rutiner og handlingsplaner</p>

Kursdag	Vold i familien og mot barn – med fokus på atferd som påvirker barnet. Vold/familie-vold Utsatte og overgripere, samt kultur-aspektet	Barn i risiko (Kvello), kap. 9 Veilederen: "Til barnets beste" "Sinna mann" (Gro Dahle)
7. Veiledningsamling	Evaluering av prosjektet. Oppsummering. Avslutning – diplom.	Svare på evalueringsspørsmål.
Fagdag/ planleggingsdag for alle barnehagene. Alle barnehager oppfordres til å delta!	JUSS.	

- **Det tas forbehold om endringer i programmet!**

2.3 Mål for prosjektet

Prosjektperiode:

2012 – 2017

Målgruppe:

Alle barn som går i barnehage i Steinkjer kommune.

Målgruppen skal nås gjennom pedagogiske ledere i barnehagene i Steinkjer kommune.

Hovedmål:

Barn som viser tegn på psykososiale vansker og/ eller omsorgssvikt skal bli oppdaget og få hjelp på et tidlig tidspunkt.

2.3.1 Delmål 1:

Pedagogiske ledere skal ha gode kunnskaper om hvilke risiko – og beskyttelsesfaktorer som er sentrale i forhold til psykososiale vansker og/ eller omsorgssvikt hos barnehagebarn, og de skal ha kunnskaper om hvilke konsekvenser psykososiale vansker og omsorgssvikt kan ha for barns utvikling.

Tiltak:

- Kunnskap om hva psykososiale vansker er.
- Kunnskap om hva som defineres som omsorgssvikt.
- Pedagogiske ledere skal få oppdatert teorikunnskap gjennom fagdager, lese litteratur/ pensum og via veiledningsgrupper.
- Kunnskap om internaliserte vansker vs. eksternaliserende vansker.
- Drøfting og veiledning i fastsatte veiledningsgrupper.
- Kunne ta i bruk sjekkliste for risiko – og beskyttelsesfaktorer for utvikling av psykiske vansker og lidelser, jfr. Kvello.
- Ta i bruk egnede verktøy.

2.3.2 Delmål 2:

Når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, skal saken meldes til barneverntjenesten.

Tiltak:

- Kunnskap om hva som defineres som mishandling av barn.
- Kunnskap om hva som kan defineres som alvorlig omsorgssvikt.
- Alle barnehager skal ha rutiner og handlingskompetanse på hvordan gå fram internt når man er bekymret for et barn.
- Kunnskap om meldeplikt til barneverntjenesten. Lovverk og veileder – *Til barnets beste*.
- Kunnskap om og øvelse i hvordan snakke med foreldre om vanskelige tema – "*Den nødvendige samtalen*".
- Drøfting og veiledning i fastsatte veiledningsgrupper.

2.3.3 Delmål 3:

Økt tverrfaglig samhandling/samarbeid med andre instanser.

Tiltak:

- Kunnskap om hvilke hjelpetjenester og tiltak som finnes i Steinkjer kommune, samt kjenne til andre instansers arbeidsoppgaver.
- Kunnskap om hvilke saker som kan henvises til Familiesenteret, og hvilke saker som bør henvises til andre instanser.
- Barnehagen skal benytte samtykkeskjema i større grad.
- Barnehagen skal ha rutiner for når og hvordan distriktsvise tverrfaglige team (DTT) kan brukes.

2.4 Samarbeid med Regionsenter for barn og unges psykiske helse i Midt Norge (RBUP)

En forutsetning for å gjennomføre prosjektet " *Du ser det ikke før du tror det*", er at Steinkjer kommune lykkes med å skaffe til veie nødvendig finansiering til å dekke det meste av de kostnader prosjektet medfører. Kommunens økonomi tilsier at kostnadene ikke kan dekkes innenfor ordinært budsjett. Det har derfor vært nødvendig å søke ekstern finansiering.

For å skaffe eksterne finansieringsmidler har det blitt søkt støtte fra en rekke aktører, både lokalt og sentralt. Regionsenter for barn og unges psykiske helse i Midt Norge (RBUP Midt) tok kontakt sommeren 2011 og var interessert i å være en bidragsyter i prosjektet. RBUP Midt tilhører NTNU Det medisinske fakultet, Institutt for nevromedisin.

RBUP Midt bidrar med følgende:

Finansiering:

RBUP gir økonomisk tilskudd til gjennomføring av utviklings- og forskningsprosjektet.

Forskning:

RBUP Midt skal utføre forskning knyttet til prosjektet " *Du ser det ikke før du tror det*". Forskningen skal se på om systematisk kompetanseheving fører til mer "treffsikke" vurderinger, samt hvorvidt ansatte i barnehagen på et tidligst mulig tidspunkt er i stand til å fange opp vansker hos barna.

Forskningsresultatene vil bli publisert nasjonalt og internasjonalt.

Fagkompetanse:

RBUP Midt bidrar med foredragsholdere til kursdager. De har opprettet en egen arbeidsgruppe for å ivareta oppgavene knyttet til forskningsprosjektet. Arbeidsgruppen består av May Britt Drugli, Anne Synnøve Brenne og Odd Sverre Westbye.

Det er utarbeidet en forpliktende kontakt for samarbeidet mellom Steinkjer kommune og RBUP Midt.

3 Prosjektorganisering

Styringsgruppe:

Odd Sverre Westbye (RBUP Midt), Ingeborg Laugsand (Helsesjef, Steinkjer kommune), Elisabeth Jonassen (Oppvekstsjef, Steinkjer kommune) og Benthe Asp (Leder for Hovedutvalg for Helse og Omsorg, AP).

Ansvar: følge med på om prosjektet driftes etter vedtatte planer.

Prosjektgruppe:

Anne Synnøve Brenne (RBUP Midt), Trude Austheim Christensen (Utviklingskoordinator forebygging barnehage), Liv Bente Lønnum (Forebyggende barnevern), Silje Lægran Jenssen (Forebyggende barnevern) og Charlotte Guin (Styrer Lerkehaug barnehage).

Ansvar: faglig innhold i prosjektet, evaluering.

Prosjektleder for forskningsprosjektet:

May Britt Drugli (RBUP Midt).

Ansvar: fagansvarlig for forskningsprosjektet

Arbeidsgruppe:

Trude Austheim Christensen (Utviklingskoordinator forebygging barnehage), Liv Bente Lønnum (Forebyggende barnevern) og Silje Lægran Jenssen (Forebyggende barnevern).

Ansvar: utarbeide prosjektskisse, drift av veiledningsgrupper, informasjon til foreldre, pedagogiske ledere og styrere, arbeide etter oppsatt plan for fremdrift, dokumentasjon.

4 Økonomi

BUDSJETT OG FINANSIERING (ÅRLIG FOR PERIODEN 2012-2014)

	UTGIFTER	FINANSIERING
Lønnsutgifter prosjektledelse	800 000	1 årsverk BVT og 0,5 årsverk oppvekst
Styringsgruppe	5 000	Dekkes av Oppvekstavdelingen
Planleggingsdager	30 000	Dekkes av kompetansemidler FM + Oppvekstavdelingen
Frikjøp styrere og ped.pers.	300 000	240 000 dekkes av tilskudd prosjektmidler fra RBUP, samt 60 000 fra Oppvekstavdelingen
Innkjøp litteratur	50 000	Dekkes av den enkelte barnehage.
Sum	1 185 000	

Vi har satt opp et årlig budsjett som viser hvilke utgifter Steinkjer kommune har i forbindelse med utviklings- og forskningsprosjektet, og hva som kreves av årlig finansiering.

5 Fremdriftsplan

Oppgave	Tid	Ansvarlig
Søknadsfrist for å delta på første oppstart av utviklings- og forskningsprosjektet.	16. mai 2011.	Arbeidsgruppa.
Lage prosjektskisse.	Ferdigstilles i uke 39.	Arbeidsgruppa.
Samarbeidsavtale med RBUP.	Signering av kontrakt i uke 42.	RBUP og Steinkjer kommune v/ Rådmann.
Informasjon om utviklings- og forskningsprosjektet på styrermøte.	08.11.11.	Arbeidsgruppa og Anne Synnøve Brenne.
Informasjon om utviklings- og forskningsprosjektet på møte med ped. ledere og evt. styrere i alle barnehagene.	Desember 2011	Arbeidsgruppa.
Informasjon om utviklings- og forskningsprosjektet til samarbeidende tjenester (Familiesenter, PPT, helsestasjon, BUP).	Desember 2011	Arbeidsgruppa.
Informasjon om utviklings- og forskningsprosjektet til administrativ ledelse (tjenesteenhetsledere barnehagene, barnevernleder, Helsesjef, Oppvekstsjef, Rådmann).	Fortløpende Grundig info skal være gitt innen uke 48.	Arbeidsgruppa.
Informasjon om utviklings- og forskningsprosjektet til politisk ledelse (hovedutvalg, evt. kommunestyre og formannskap).	Innen uke 50.	Arbeidsgruppa.
Spørreskjema til alle foreldre og til alle ped. ledere.	Januar/februar 2012	RBUP Midt.
Oppstart av utviklings- og forskningsprosjektet.	Februar 2012.	Arbeidsgruppa i samarbeid med RBUP Midt.
Gjennomføring av utviklings- og forskningsprosjektet for de 13 første barnehagene.	Februar 2012- februar 2014.	Arbeidsgruppa i samarbeid med RBUP Midt.
Gjennomføring utviklings- og forskningsprosjektet for 2. pulje av barnehagene.	Februar 2013- februar 2015	

Gjennomføring av utviklings- og forskningsprosjektet av for 3. pulje av barnehagene.	Frist for å søke om deltakelse: 15. november 2012. Februar 2014- februar 2016.	
Evaluering/ statusoppsummering.	<ul style="list-style-type: none"> • Juni 2012 • Desember 2012 • Juni 2013 • Desember 2013 • Juni 2014 • Desember 2014 • Juni 2015 • Desember 2015	Prosjektgruppa.
Spørreskjema til foreldre og ped. ledere.	Januar 2013	RBUP Midt.
Spørreskjema til foreldre og ped. ledere.	Januar 2015	RBUP Midt.

* Planen er foreløpig. Endringer kan forekomme.

---

6 Litteraturliste

Obligatorisk litteratur(pensum)

Kvello, Øyvind, Barn i risiko, Gyldendal 2011

May Britt Drugli, Liten i barnehagen, Cappelen 2011

May Britt Drugli og Ragnhild Onsøien, Vanskelige foreldresamtaler – gode dialoger, Cappelen 2010

Gunilla O. Wahlstrøm, Nikki – den umulige gutten, Gyldendal 1998

Anbefalt litteratur:

Gerd Abrahamsen, Det nødvendige samspillet, Tano Aschehoug 1997 (teoribakgrunn)

Gerd Abrahamsen, Et levende blikk, Universitetsforlaget 2004 (metodebakgrunn)

Gro Dahle, "Sinna mann", Cappelen 2003

Kompendium som blir utdelt:

Fra bekymring til handling, en veileder om tidlig intervensjon på rusområdet, Helsedirektoratet 2009

Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn, Utdannings – og forskningsdepartementet, og Barne- og familiedepartementet 2002

Kap. 5 i Barnas barnehage 2 Barn i utvikling, Øyvind Kvello (red)

Lov om barnevernstjenester

Lov om barnehager

Kap. 38 The Circle of Security, Håndbok i sped -og småbarns psykiske helse, Moe, Slinning, Bergum Hansen, Gyldendal akademisk 2010

Den nødvendige samtalen - å snakke med foreldre om en bekymring knyttet til rusmiddelbruk, Borgestadklinikken 2011, veiledningshefte og film.

7 Veien videre

Etter at alle barnehagene i Steinkjer kommune har gjennomført utviklings- og forskningsprosjektet, er kommunen på vei til å oppfylle et av sine hovedmål når det gjelder tidlig innsats og forebygging jfr. Kommuneplan 2010 – 2013 (se omtalt s. 3).

Arbeidet kommunen gjør med tanke på forebygging og tidlig innsats i tiden etter utviklings- og forskningsprosjektet vil ha fokus på vedlikehold av kunnskap. Dette skal skje både gjennom at den enkelte barnehage arbeider videre med en del av de tema som har vært drøftet under prosjektet og gjennom tverrfaglig samhandling på barnehagearenaen og med andre samarbeidspartnere. Videreføring og utvikling i forhold til handlingskompetanse vil stå sentralt.

Et naturlig steg videre i løpet av- og etter prosjektperioden vil være å ta i bruk egnede verktøy som kan bidra til og tidligere kunne fange opp barn i risiko for å utvikle psykososiale vansker.

I NOU 2009:22 "Det du gjør, gjør det helt", står det beskrevet følgende: "Utvalget mener at kartlegging av barnet gjennom barseltid, og frem til barnehagestart bør skje i helsestasjon, mens videre kartlegging som skjer fra treårsalder og oppover og som gjelder barnets sosiale, emosjonelle og atferdsmessige utvikling, i all hovedsak bør skje i barnehagene, slik at barnet blir observert innenfor så trygge og forutsigbare rammer som mulig... Kartleggingen skal omfatte barnets sosiale, emosjonelle og adferdsmessige utvikling. Hensikten med kartleggingen skal være å fastslå mestring av forventede milepæler, og tidlig identifisering av barn med behov for en grundigere kartlegging og oppfølging av et samlet hjelpeapparat.... Når det gjelder barnehagene og helsestasjonen, bør det vurderes om kartleggingsverktøyet kan gis i en form som gjør det naturlig at dette kan fylles ut sammen med barnas foresatte. På denne måten vil en gjennom bruken av skjemaet også kunne fremme en tilnærmet lik forståelse av barnet i hjemmet og i barnehagen" (s. 82 NOU 2009:22)

Det finnes flere kartleggings- og utredningsverktøy som kan brukes i forhold til barn for å vurdere barns utvikling. Det en ser er at mange av verktøyene fokuserer mer på utviklingsområder som motorikk, språk og sosial kompetanse, og mindre på barns psykiske helse.

Bruk av ulike verktøy:

For å kunne ta i bruk ulike verktøy i barnehagene i Steinkjer vil det være nødvendig å lage en samlet oversikt over hvilke verktøy som barnehagene allerede er pålagt å bruke og en plan over til hvilken tid de forventes og bli tatt i bruk. Det kan være uhensiktsmessig å ha flere ulike verktøy en skal administrere til samme tid. Det jobbes med å utarbeide en slik plan.

Aktuelle verktøy kan være:

ASQ:SE

ASQ:SE er et verktøy som er utviklet med tanke på identifisering av sosiale og emosjonelle (følelsesmessige) vansker hos små barn. Verktøyet er beregnet på barn fra seks måneder og opp til fem år. ASQ:SE er omsorgsadministrert, det vil si at foreldre selv skal fylle ut skjema i forhold til sitt barn. Dette bidrar til å skape en mer gjensidig dialog med foreldre, f. eks i foreldresamtalen i barnehagen, og vil kunne være med på å skape et felles fokus i forhold til barnets utvikling og behov. For å bruke ASQ:SE må man ha en basiskunnskap om tema som tilknytning, små barns emosjonelle uttrykk, risiko – og beskyttelsesfaktorer for utvikling av vansker, samt god oversikt i forhold til hjelpeinstanser og tiltak i kommunen.

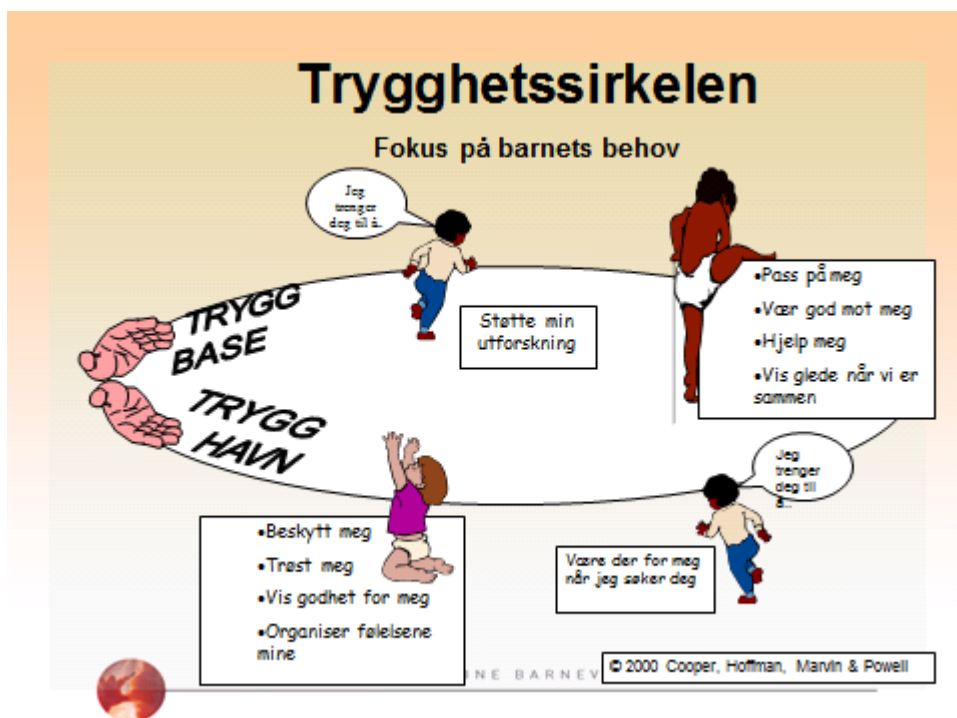
Målet er at så mange som mulig av barnehagene skal ha implementert verktøyet innen år 2017. Det må lages en oversikt over hva dette vil innebære av kostnader. Kommunen må jobbe for å skaffe nødvendig finansiering til implementering av verktøyet.

"Et levende blikk":

Er en metode for observasjon av barn i barnehagen utviklet av Gerd Abrahamsen. Metoden retter fokus mot observasjon av det daglige samspillet mellom barn og voksne i barnehagen. Hovedmålet er å skape en opplevelsesnærhet til de yngste barna for å øke forståelsen av samspillet mellom barnehagepersonalet og barna.

The Circle of Security:

The Circle of Security er et evidensbasert program som anvendes i familier der det er behov for å trygge tilknytningen mellom foreldre og barn. Programmets viktigste elementer er observasjon av atferd hos omsorgspersoner og barn, fokusering på foreldrenes mentale forestillinger av barnet/seg selv og tilknytningsrelasjonen. Bruk av The Circle of Security som metode krever opplæring, men barnehagene kan uten omfattende kursing bruke elementer fra metoden og "trygghetssirkelen", samt i forhold til dialog og veiledning til foreldre. Kort beskrevet omfatter The Circle of Security fokus på emosjonelt tilgjengelige voksne, tilrettelegge for trygg tilknytning, adekvat utviklingsstøtte og trygg base.

8 Forpliktelser

Gjennom søknad om deltagelse i utviklings- og forskningsprosjektet opprettes en kontrakt mellom kommunen og den enkelte barnehage.

Forpliktelser for barnehagene:

- fristille pedagogiske ledere til 10 møter i løpet av barnehageåret, samt til 3 nettverkssamlinger år 2.
- implementere ny kunnskap i den øvrige personalgruppen.
- lese anbefalt litteratur og være forberedt til kurs- og veiledninger.
- undertegne taushetserklæring.

Forpliktelser for kommunen/ arbeidsgruppa:

- gjennomføre kursdager, veiledninger og nettverkssamlinger etter oppsatt plan.
- stille seg til rådighet for barnehagene hvis de trenger bistand i forhold til implementeringen.
- levere en skriftlig evalueringsrapport i 2014, 2015 og 2016.
- undertegne taushetserklæring.

November 2011

Trude Austheim Christensen (Utviklingskoordinator forebygging barnehage)

Silje Lægren Jenssen (Forebyggende barnevern)

Liv Bente Lønnum (Forebyggende barnevern)